

Σημείωμα του εκδότη

Επικοινωνιακή βαρβαρότητα και θεσμική καχεξία

Τους τελευταίους μήνες, το έγκλημα και οι ποινικές δίκες πρωταγωνιστούν στα μέσα μαζικής επικοινωνίας και κοινωνικής δικτύωσης. Η χώρα μας τείνει να μετατραπεί σε μια ιδιότυπη ποινική αρένα, στην οποία αυτοσχέδιοι αγωνιζόμενοι μάχονται για τα μερίδια ψυχαγωγίας του φιλοθεάμονος κοινού.

Οι σύγχρονοι «μονομάχοι» είναι ποικίλης επαγγελματικής προελεύσεως: τηλεπαρουσιαστές και δημοσιογραφούντες, αστυνομικοί και ιδιωτικοί ερευνητές, ιατροί διαφόρων ειδικοτήτων, ψυχολόγοι, αλλά και αρκετοί δικηγόροι. Οι τελευταίοι, μάλιστα, φαίνεται να συγκροτούν βαθμηδόν μια ξεχωριστή ομοταξία, τα μέλη της οποίας αφιερώνουν περισσότερο χρόνο στην μιντιακή παρουσία τους παρά στα κυρίως, κατά τον νόμο, καθήκοντά τους. Ο advocatus televisus σπεύδει πρόθυμα σε όλη την διάρκεια της ημέρας να σκαρφαλώσει σε τηλεοπτικά παράθυρα για να εισφέρει εκ του προχείρου τις υποτιθέμενες γνώσεις του για θέματα της ποινικής επικαιρότητας.

Για τις ανάγκες του θεάματος, η διερεύνηση των ποινικών υποθέσεων αποσιπάται από τις αρμόδιες αστυνομικές, διωκτικές και δικαστικές αρχές και επιχειρείται δημοσίως από διαφόρους «ειδήμονες», οι οποίοι δεν διστάζουν να αποφαίνονται για

περίπλοκα ζητήματα, μολοντί δεν έχουν, συνήθως, άμεση επαφή ούτε με τα κρίσιμα γεγονότα ούτε με το σχετικό αποδεικτικό υλικό. Με τον τρόπο αυτόν η επιστήμη ευτελίζεται και οι εμφανιζόμενοι ως εκπρόσωποί της, από φορείς της γνώσης και του ορθού λόγου, μεταπίπτουν σε θλιβερούς συντελεστές της μαζικής ψυχαγωγίας.

Σε αυτό το περιβάλλον επικοινωνιακής βαρβαρότητας θεμελιώδεις αξίες της φιλελεύθερης δημοκρατίας δεν έχουν θέση. Το τεκμήριο αθωότητας μοιάζει με παράδοξο δημιούργημα επιτήδειων νομικών που προστατεύει τους εγκληματίες· η νηφάλια αναζήτηση της αλήθειας με την πιστή τήρηση των αποδεικτικών κανόνων αντικαθίσταται με τον βιαστικό και προκαταβολικό σιγματισμό· η ιδιωτική και η οικογενειακή σφαίρα καταργούνται και η «ρίψη των μύχιων της ιδιωτικής ζωής εν είδει βοράς στην αδηφάγο περιέργεια του κοινού» (Ν. Ανδρουλάκης) θεωρείται αυτονόητη· η εξατομίκευση και η αναλογικότητα της (προεξοφλούμενης) ποινής καταγγέλλεται ως ανυπόφορη επιείκεια προς τους παραβάτες· και οι παθόντες των εγκλημάτων (αμφίβολης αξιοπιστίας ενίοτε)

Συνέχεια στη σελ. 2

Σε αυτό το τεύχος

2 Ανακοίνωση της ΕΕΠ

- Πρόσκληση σε δημόσια συζήτηση με τίτλο «Ευκαιριακή νομοθεσία, νομολογιακές αρρυθμίες και επικοινωνιακή βαρβαρότητα»

3 Επικαιρότητα

- Ο «σύννομος βίος» και η απόφαση 2/2022 της Ολομελείας του ΑΠ. Μια προβληματική ερμηνεία - Β. Χειρδάρης
- Ο Συνήγορος και οι Προβολείς των Μέσων Κοινωνικής Δικτύωσης - Μ. Σκούμπου

6 Νομοθεσία

- Ένα αναφερόμενο ζήτημα διαχρονικού δικαίου από τη ρητή απαγόρευση της συνύπαρξης των

θεσμών της αναστολής εκτέλεσης μέρους της ποινής και της απόλυσης υπό όρο, μετά τον Ν. 4855/2021 - Π. Βруниώτης

- Η τυπική-αντικειμενική έννοια της συναυτουργίας σύμφωνα με τη νέα διάταξη § 45 ΠΚ. Κριτική επισκόπηση και αστοχίες - Γ. Τζαγκουρνής

10 Νομολογία

- Επιθέσεις αδεσπότην- ποινική ευθύνη (;) αιρετών; - Α. Καρνέζης

11 Ποινική νομολογία ΕΔΔΑ

- Μία επιγραμματική παρουσίαση των σημαντικότερων αποφάσεων Ιανουαρίου - Μαρτίου 2022 - Επιμέλεια: Β. Χειρδάρης

περιφέρονται διαλαλούντες το πάθημά τους με αντάλλαγμα κάποια βραχύβια συμπαράσταση.

Απέναντι στην επικοινωνιακή αυτή λαίλαπα δεν εκδηλώνεται κάποια αξιόλογη θεσμική αντίσταση. Ο ποινικός νομοθέτης μας τρέχει πίσω από την επικαιρότητα και κάθε τόσο παρουσιάζει τιμωρητικού χαρακτήρα «βελτιώσεις» που κακοποιούν νομοθετικά κείμενα, η τροποποίηση των οποίων απαιτεί περίσκεψη και φειδώ. Οι διωκτικές και δικαστικές αρχές διστάζουν να εφαρμόσουν με θάρρος τις διατάξεις που προστατεύουν την προσωπική ελευθερία και άλλα θεμελιώδη δικαιώματα απέναντι στην εξακολουθητική προσβολή τους. Οι δικηγорικοί και άλλοι επαγγελματικοί σύλλογοι δείχνουν ανήμποροι να

πειθαρχήσουν τα μέλη τους που σαγηνεύονται από την δημοσιότητα αδιαφορώντας για τους κανόνες άσκησης του λειτουργήματος ή επαγγέλματος που οφείλουν να υπηρετούν. Η δημοσιογραφική και τηλεοπτική δεοντολογία θυσιάζεται πρόθυμα στο κυνήγι της ακροαματικότητας, ενώ στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης επικρατεί ανομία.

Όσοι ενδιαφερόμαστε για την υπεράσπιση των φιλελεύθερου χαρακτήρα της ποινικής διαδικασίας υπερτερούμε ασφαλώς κατ' αριθμόν των νέων βαρβάρων. Η απόκρουσή τους απαιτεί όμως συστράτευση και κοινή δράση. Ας μην εφησυχάζουμε.

Ηλίας Γ. Αναγνωστόπουλος

Πρόεδρος της Ένωσης Ελλήνων Ποινικολόγων

ΕΝΩΣΗ ΕΛΛΗΝΩΝ ΠΟΙΝΙΚΟΛΟΓΩΝ

ΔΙΚΗΓΟΡΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΑΘΗΝΩΝ

ΠΡΟΣΚΛΗΣΗ

Η Ένωση Ελλήνων Ποινικολόγων, σε συνεργασία με τον Δικηγορικό Σύλλογο Αθηνών, σας προσκαλούν σε **διά ζώσης δημόσια συζήτηση** την **Δευτέρα, 16 Μαΐου 2022**, και ώρα **18:00**, στην **Αίθουσα Εκδηλώσεων του ΔΣΑ «Μιχάλης Ζαφειρόπουλος»**, με θέμα:

«Ευκαιριακή νομοθεσία, νομολογιακές αρρυθμίες και επικοινωνιακή βαρβαρότητα»

Πρόσφατες νομοθετικές παρεμβάσεις, όπως η σφοδρά αμφισβητούμενη τροποποίηση του άρθρου 187 ΠΚ, πραγματοποιούνται με υπόβαθρο την βάρβαρη επικοινωνιακή εκμετάλλευση θεματικών ποινικών υποθέσεων. Παράλληλα, η νομολογία εμφανίζει ρωγμές που δεν είναι άσχετες με ευρύτερα παρατηρούμενες τιμωρητικές τάσεις. Στο περιβάλλον αυτό οι διακονούντες την ποινική δικαιοσύνη καλούνται να υπερασπιστούν τον φιλελεύθερο-δικαιοκρατικό χαρακτήρα της ποινικής διαδικασίας.

Εισηγητές:

Δημήτριος Γκύζης, Αντεισαγγελέας Εφετών

Γεώργιος Πυρομάλλης, Δικηγόρος Αθηνών

Αριστομένης Τζαννετής, Γεν. Γραμματέας ΕΕΠ, Αν. Καθηγητής ΕΚΠΑ.

Χαιρετισμό θα απευθύνει ο Πρόεδρος του ΔΣΑ, **Δημήτρης Βερβεσός**
Την συζήτηση θα διευθύνει ο Πρόεδρος της ΕΕΠ, **Ηλίας Αναγνωστόπουλος**

Η συζήτηση θα μεταδοθεί και με **live streaming μέσω του καναλιού YouTube του ΔΣΑ.**

Ο «σύννομος βίος» και η απόφαση 2/2022 της Ολομελείας του ΑΠ. Μια προβληματική ερμηνεία

Βασίλης Χειρδάρης
Δικηγόρος

Η πρόσφατη απόφαση 2/2022¹ της Ολομελείας του ΑΠ προξένησε έντονους προβληματισμούς. Ουσιαστικά δημιούργησε ένα ασφυκτικό πλαίσιο εφαρμογής της ελαφρυντικής περίπτωσης του πρότερου σύννομου βίου (άρθρο 84 παρ.2α ΠΚ), που θα μπορούσε να χαρακτηριστεί και ως υποδεικνυόμενο νομολογιακό πλαίσιο μη χορήγησής της.

Η ανωτέρω απόφαση της Ολομελείας έχει αρκετά θέματα που μπορούν να δημιουργήσουν συζητήσεις. Το παρόν κείμενο θα εκφράσει κάποιες σκέψεις για τις αναφορές της απόφασης για τον πρότερο σύννομο βίο.

Η απόφαση αυτή αναφέρει μεταξύ άλλων ότι:

α) «για τη θεμελίωση του σύννομου βίου λαμβάνεται υπόψη η συμπεριφορά του κηρυχθέντος ενόχου μέχρι την τέλεση της αξιόποινης πράξης λαμβανομένων μάλιστα υπόψη των περιστάσεων υπό τις οποίες τελέσθηκε η πράξη... όλα δε τα πραγματικά περιστατικά που επίσης δέχθηκε στο σκεπτικό του ότι προηγήθηκαν της ανθρωποκτονίας ως και οι περιστάσεις υπό τις οποίες τελέσθηκε το αδίκημα, που αποκαλύπτουν προηγούμενη συμπεριφορά του κατηγορουμένου ενδεικτική της προσωπικότητάς του υποδηλώνουσα έλλειψη σεβασμού αυτού σε έννομα αγαθά και που, ... λαμβάνονται υπόψη για τη θεμελίωση του σύννομου βίου οι παραδοχές της προσβαλλόμενης επί της ενοχής επιβάλετο να συνεχόνται μ' αυτές που περιλαμβάνονται στο σκεπτικό της απόφασης του επί του αυτοτελούς ισχυρισμού του πρότερου σύννομου βίου» και

β) «για τη μείωση της ποινής λόγω ελαφρυντικής περίπτωσης δεν φτάνει *incoercito* άνευ άλλου τινός η παραδοχή κάποιου μεμονωμένου λόγου ελάφρυνσης αλλά απαιτείται η διαπίστωση ότι η συγκεκριμένη περίπτωση, ενόψει του συνόλου των κανονιστικών παραδειγμάτων του νόμου και της δυνατότητας ενός αναλογικού, αν χρειαστεί χειρισμού των, υπολείπεται σημαντικά κατά την ποινική της απαξία σε σχέση με τον μέσο όρο των παρεμφερών υποθέσεων».

Θα πρέπει να τονιστεί ότι οι ελαφρυντικές περιστάσεις είναι αόριστες νομικές έννοιες και η νομοθεσία δεν παραθέτει ορισμό τους αλλά ενδεικτικά κανονιστικά παραδείγματα που εντάσσονται στην έννοια αυτή. Οι περιστάσεις αυτές σχηματίζουν ένα έκτακτο πλαίσιο επιεικέστερης ποινής και δεν έχουν άμεση σχέση με το είδος και την βαρύτητα της πράξης. Η αναγνώριση δε του ελαφρυντικού του πρότερου σύννομου βίου βασίζεται στην εκτίμηση της συμπεριφοράς του δράστη εκτός του πεδίου δράσης του κατά την διάπραξη του εγκλήματος και σχετίζεται αποκλειστικά με την συμπεριφορά του πριν από την τέλεση του εγκλήματος. Δηλαδή το ελαφρυντικό έχει

σχέση με τον βίο και την συμπεριφορά του πριν από την παράνομη πράξη και δεν συνδέεται με την συμπεριφορά του κατά την διάπραξη του αδικήματος. Αξιολογείται δηλαδή ο δράστης εκτός του συνολικού χρονικού πλαισίου της διάπραξης του συγκεκριμένου αδικήματος για το οποίο καταδικάστηκε, του είδους του εγκλήματος, αλλά και του τρόπου που ενήργησε. Για την διαπίστωση του ελαφρυντικού αυτού δεν συνυπολογίζεται ολόκληρο το βιοτικό γεγονός (χρόνος, τόπος, συμπεριφορά) της διάπραξης του εγκλήματος και κρίνεται ο δράστης για το συνολικό προγενέστερο χρονικό διάστημα.

Το ελαφρυντικό αυτό ΔΕΝ συνδέεται σε καμία περίπτωση με το αδίκημα για το οποίο καταδικάστηκε ο κατηγορούμενος αλλά με την συμπεριφορά του εκτός του συνολικού πλαισίου του αδικήματος αυτού. Η ελαφρυντική περίπτωση δεν μετέχει στη δομή του εγκλήματος αλλά ανήκει αποκλειστικά στο χώρο της ποινής. Η βαρύτητα δε της πράξης, για την οποία καταδικάστηκε ο κατηγορούμενος, δεν δύναται να ασκήσει επιρροή στην κρίση του δικαστηρίου αναφορικά με τη συνδρομή ή όχι του ελαφρυντικού αυτού (βλ. Ηλ. Αναγνωστόπουλος «Η ελαφρυντική περίπτωση του πρότερου σύννομου βίου στον νέο ΠΚ, NOVA CRIMINALIA, τευχ. 8, σελ. 7επ., Θ. Σάμιος ΠοινΧρ ΞΣΤ 2016, σελ. 156επ., μειοψηφούσα άποψη σε ΑΠ 99/2021). Αν συνδεθεί η βαρύτητα ή οι συνθήκες τέλεσης του εγκλήματος με την κρίση για το ελαφρυντικό αυτό, αφ' ενός μεν δημιουργείται διπλή δικαστική αξιολόγηση και αφετέρου παραβιάζεται η αρχή της ισότητας, αφού ο Ποινικός Κώδικας δεν εξαιρεί κανένα απολύτως έγκλημα από την αναγνώριση ελαφρυντικών και την εξ αυτής μείωση της ποινής (Κ. Κοσμάτος/Μ. Μαρτίνης σε Α. Χαραλαμπίκη Ο ΝΕΟΣ ΠΟΙΝΙΚΟΣ ΚΩΔΙΚΑΣ τομ. Ι, σελ. 661-662).

Άραγε τι είναι σύννομος βίος, πώς αποδεικνύεται, και, εφόσον υπάρχουν τα στοιχεία που τον επιβεβαιώνουν, είναι υποχρεωτική η μείωση της ποινής;

Αυθεντική πηγή για να ερμηνευθεί η διάταξη για τον σύννομο βίο αποτελεί η αιτιολογική έκθεση του νέου ΠΚ: «Αντί του κριτηρίου της προηγούμενης «έντιμης» ζωής τίθεται το ορθολογικότερο της «νόμιμης», ώστε να διασφαλίζεται η αντικειμενικότητα και η ασφαλής διαπίστωση εκείνου, το οποίο είναι νομικώς κρίσιμο στο κράτος δικαίου, ... να συμμορφώνεται στο νόμο... αντί του απροσδιόριστου κριτηρίου της «έντιμης» ζωής υιοθετήθηκε το δεκτικό βεβαίωσης της «νόμιμης» ζωής. ... Όταν δεν έχει διαπράξει αξιόποινη πράξη ή έχει καταδικαστεί για ελαφρό πλημμέλημα, είναι ανεπίτρεπτο να ελέγχεται η κατά το Σύνταγμα ... «απαρβίαστη» προηγούμενη ατομική και οικογενειακή του ζωή. ...».

Ο «σύννομος» βίος ως έννοια αποσυνδέεται από τον «έντιμο», είναι στενότερη έννοια και ευμενέστερη. Ο σύννομος βίος ταυτοποιείται με συμπεριφορά συμμόρφωσης στις επιταγές της έννομης τάξης (Αναγνωστόπουλος Η. ΕλλΔνη 2019, σελ. 1492επ.) που αρνητικά σημαίνει απουσία παράνομης και αξιόποινης συμπεριφοράς (ΑΠ 621/2020), έτσι ώστε η παράνομη πράξη που διέπραξε ο δράστης και για την οποία καταδικάστηκε να εμφανίζεται ως μη αναμενόμενη παραφωνία της συμπεριφοράς του (Συμεωνίδου – Καστανίδου, ΠοινΔικ 2019, σελ. 891).

¹ Βλ. ολόκληρη σε «nomos»

Για την διαπίστωση αυτού του βίου απαιτούνται αποκλειστικά αντικειμενικά μετρήσιμα στοιχεία, όπως πρωτίστως το ποινικό μητρώο, που (κατά την πάγια νομολογία και θεωρία) δεν αρκεί μόνο του, και αμετάκλητες δικαστικές αποφάσεις αστικών (π.χ. επί αδικοπραξιών), διοικητικών δικαστηρίων (πρόστιμα, κυρώσεις κλπ) ή πειθαρχικών οργάνων.

Κατά την άποψη του υπογράφοντος –που δεν συμμερίζεται η πάγια νομολογία– το δικαστήριο για την αναγνώριση του ελαφρυντικού του προτέρου σύννομου βίου, εφόσον υπάρχει λευκό ποινικό μητρώο, πρέπει να αρκείται σ’ αυτό και δεν μπορεί να αρνηθεί την χορήγηση του ελαφρυντικού αυτού για τυχόν άλλες παραβιάσεις αστικής, πειθαρχικής ή άλλης μορφής, εκτός των ποινικών καταδικών (βλ. *H. Αναγνωστόπουλος σε NOVA CRIMINALIA ο.π. κατά τον οποίο «ο χαρακτηρισμός του προτέρου βίου ως μη συννόμου παρά την έλλειψη καταδικών πρέπει να αποτελεί σπά-*

“ Η ανωτέρω απόφαση δημιουργεί έντονους προβληματισμούς και απορίες. Υπονομεύει μια σαφή νομοθετική επιλογή και τον πυρήνα ενός δικαιώματος του κατηγορουμένου ”

νια εξαίρεση που υπόκειται σε υψηλές απαιτήσεις ειδικής αιτιολόγησης»). Ο νομοθέτης, αν ήθελε να συμπεριλάβει και άλλες παραβατικές συμπεριφορές πλην των ποινικών θα το είχε κάνει με ρητό τρόπο. Προς την κατεύθυνση αυτή κινείται και η αναφορά ως εξαίρεση του κανόνα στις περιπτώσεις ποινικών καταδικών για ελαφρά πλημμελήματα στο άρθρο 84 παρ. 2α ΠΚ. Αν ο σκοπός του νομοθέτη ήταν η συμπερίληψη και άλλων αδικημάτων (αστικών, διοικητικών, πειθαρχικών) θα έκανε ειδική μνεία γι’ αυτά, όπως των ποινικών. Οποιαδήποτε άλλη ερμηνεία έρχεται σε αντίθεση με το πνεύμα της νέας διάταξης, την ερμηνευτική προσέγγιση της αιτιολογικής έκθεσης, το τεκμήριο της αθωότητας, την ΕΣΔΑ και το ΔΣΑΠΔ (βλ. κείμενό μου της 02.09.19 «το ελαφρυντικό του σύννομου βίου», σε www.dikastiko.gr).

Ο νόμος (η αιτιολογική έκθεση αλλά και η θεωρία) τοποθετεί με ρητό τρόπο κριτήριο στην αξιολόγηση. Για να θεωρηθεί μια συμπεριφορά ως μη σύννομη δεν απαιτείται απλά παραβίαση επιτακτικού κανόνα δικαίου (βλ. Στ. Παύλου – Κ. Κοσμάτος *Οι κυρώσεις στον νέο Ποινικό Κώδικα*, εκδ. Σάκκουλα 2020, σελ. 150) αλλά αυτή να είναι αυξημένης σπουδαιότητας (άρθρ. 84 παρ. 2^ο ΠΚ, *καταδίκες για ελαφρά πλημμελήματα δεν αποκλείουν τον σύννομο βίο*) και να συντελείται κατ’ επανάληψη (βλ. Συμεωνίδου – Καστανίδου, *ΠοινΔικ 2019*, σελ. 891). Βεβαίως το βάρος της απόδειξης της μη ύπαρξης σύννομου βίου το έχει το δικαστήριο και απαιτούνται βέβαια αποδεικτικά στοιχεία. Όταν δεν υπάρχουν τέτοια τότε το λευκό ποινικό μητρώο ισχύει ως τεκμήριο σύννομης δράσης του κατηγορουμένου.

Το άρθρο 84 παρ. 1 του ΠΚ ορίζει ρητά ότι η ποινή μειώνεται κατά το μέτρο που προβλέπει το άρθρο 83 και στις περιπτώσεις που συντρέχουν ελαφρυντικές περιστάσεις. Πουθενά δεν αναφέρεται *δυναμική* μείωση της ποινής όταν αναγνωριστεί ελαφρυντικό, αλλά αυτή είναι υποχρεωτική.

Η ανωτέρω απόφαση δημιουργεί έντονους προβληματισμούς και απορίες.

Οι παραδοχές της που αναφέρονται παραπάνω δεν εναρμονίζονται με την μέχρι τώρα νομολογία, τη θεωρία αλλά και το γράμμα και πνεύμα του νέου ΠΚ. Η ερμηνευτική προσέγγιση ότι για τη θεμελίωση του «σύννομου βίου» λαμβάνονται υπόψη και οι περιστάσεις που τελέσθηκε η πράξη και αυτά που συνέβησαν αμέσως προ της πράξης αλλά στο ίδιο βιοτικό γεγονός, ότι οι παραδοχές επί της ενοχής πρέπει να συνέχονται με αυτές για τον σύννομο βίο καθώς και ότι μετά την παραδοχή ελαφρυντικής περίπτωσης *απαιτείται για μείωση της ποινής πρόσθετη προϋπόθεση*, η οποία απαιτεί στατιστικά δεδομένα (μέσος όρος παρεμφερών υποθέσεων!) δημιουργεί ένα νέο πλαίσιο που συρρικνώνει μια πολύ σημαντική ελαφρυντική περίπτωση, στην οποία η νομοθετική εξουσία θέλησε να δώσει περίοπτη θέση στα ελαφρυντικά του ΠΚ και περιχαράκωσε με ρητό τρόπο και με μια ξεκάθαρη αιτιολογική έκθεση.

Η Ολομέλεια του ΑΠ υπονομεύει μια σαφή νομοθετική επιλογή και τον πυρήνα ενός δικαιώματος του κατηγορουμένου μέσω νομολογιακής προσέγγισης και με αιτιολογία που δεν είναι επιστημονικά πειστική. Είναι ανησυχητικό μια ορθολογική διάταξη του ΠΚ να έχει αυτή τη νομολογιακή αντιμετώπιση. Άραγε μήπως χρειάζεται μια νομοθετική παρέμβαση για την αποκατάσταση αυτής της σημαντικής ελαφρυντικής περίπτωσης;

Ο Συνήγορος και οι Προβολές των Μέσων Κοινωνικής Δικτύωσης

Μαρίνα Σκούμπου, Δικηγόρος

ΜΔΕ Ποινικών Επιστημών, υπ. Δ.Ν. Ποινικού Δικαίου ΕΚΠΑ

«[...] **Α** ληθώς, εις την καθ’ ημέραν κοινωνικήν ζωήν, όταν γίνεται λόγος περί “δικαίου” εννοείται ως επί το πολύ το ποινικόν δίκαιον, το αυτό δε συμβαίνει και εν αναφορά προς έτερα βασικά νομικά μεγέθη: [...] “δικηγόρος” είναι πρωτίστως δια τον λαόν [...] ο “ποινικολόγος”. Η κυριάρχης των περί δικαίου και νομικής εντυπώσεων του λαού από τας εννοίας και κατηγορίας του ποινικού δικαίου οφείλεται εις την εναργή παράστασιν της κοινωνικής πραγματικότητας, εις ην τούτο αναφέρεται [...]» παρατηρούσε ο Ν. Ανδρουλάκης το μακρινό 1991.¹ Την κοινωνική αυτή πραγματικότητα οριοθετούν α) η φύση του εγκλήματος ως πράξης ιδιαιζόντως ειδεχθούς που διαταράσσει με τον πλέον «εκκωφαντικό» τρόπο την κανονικότητα της κοινωνικής συμβίωσης, β) η απάντηση της οργανωμένης πολιτείας στο έγκλημα, αρχής γενομένης από την σύλληψη του δράστη έως την εκτέλεση της επιβληθείσης ποινής και γ) το ειδικό βάρος αυτού που διακυβεύεται εκάστοτε στην ποινική δίκη, η ελευθερία, η τιμή, η υπόληψη, δηλ. *ευθέως η ίδια η ανθρώπινη ύπαρξη*² το ειδικό αυτό βάρος μετατίθεται αυτοδικαίως στον συνήγορο, αναδεικνύοντας την μοναδικότητα του ρόλου του, η οποία, ακολούθως, «τροφοδοτεί» και συνάμα «τροφοδοτείται» από τα ΜΜΕ.

¹ Βλ. Ν. Ανδρουλάκη, Γενικό Μέρος Ι, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, 1991, σελ. 1

² Βλ. Ν. Ανδρουλάκη, ό.π. σελ. 2

Ήδη εκ των ανωτέρω επισημάνσεων περί της βαρύνουσας θέσης του ποινικού δικαίου στην δημόσια ζωή και της ταύτισης του με το δίκαιο εν γένει στη συλλογική συνείδηση μπορεί κανείς να διαγνώσει και την πρωταρχική αιτία της αναπόφευκτης δημοσιότητας των ποινικών υποθέσεων και της εντεύθεν «εύθραυστης» ισορροπίας που δημιουργεί η διαχείριση των ΜΜΕ από τον συνήγορο σε όλα τα στάδια της ποινικής διαδικασίας, ιδίως δε σε αυτό της προδικασίας.³ Η κρισιμότητα της διαχείρισης αυτής προκύπτει εκ της (συν)αξιολογήσεως της σχέσης συνηγόρου-ΜΜΕ διτώς:

- i) αφενός μεν υπό το παραδοσιακό πρίσμα της εργαλειοποίησης της επί σκοπώ επίτευξης της μέγιστης δυνατής εμπορικής «ελκυστικότητας» της,
- ii) αφετέρου δε υπό το πρίσμα της απόλυτης, πλέον, κυριαρχίας του διαδικτύου και των μέσων κοινωνικής δικτύωσης (ΜΚΔ) στον δημόσιο διάλογο, εξαιτίας της οποίας «κάθε πολίτης είναι εν δυνάμει “δημοσιογράφος”», έχοντας την ικανότητα ακόμη και να αμφισβητήσει το προνόμιο της “αλήθειας” του δημοσιογράφου.⁴

Η «σκοτεινή» γοητεία των εγκλημάτων ανέκαθεν αποτελούσε πρόσφορο έδαφος για τον συγκερασμό του (συνηθέστατα) «αιματοβαμμένου» σασπένς της εξιχνιάσής τους με την επιχειρούμενη εκλαϊκευμένη «ανατομία» της ανθρώπινης ψυχής, συνιστώντας την ιδανική συνθήκη παραγωγής ενός προϊόντος μαζικής κατανάλωσης, στα πρότυπα της βιομηχανίας της διασκέδασης που επενδύει στην θετική νοηματοδότηση της βίας μέσω ενός ηρωικού αφηγήματος.⁵

³ Για την άμεση και έμμεση δημοσιότητα στην ποινική δίκη και τα προβλήματα που δημιουργούνται στην απονομή της ποινικής δικαιοσύνης, τα οποία έχουν παλαιόθεν απασχολήσει την θεωρία, βλ. ενδεικτικώς: Ν. Δημητράτου, Προβλήματα δημοσιότητας στην ποινική δίκη, ΝοΒ 39/1991, σελ. 342 επ., Ηλ. Αναγνωστόπουλου, Ο συνήγορος και τα μέσα μαζικής επικοινωνίας, ΠοινΧρ 1997, σελ. 337 επ., Α. Χαραλαμπίκη, Δημοσιότητα της δίκης και παρουσία των Μ.Μ.Ε στο Δικαστήριο, ΠοινΧρ 2003, σελ. 6 επ., Χ. Βουρλιώτη, Δημοσιότητα της δίκης και ραδιοτηλεοπτική μετάδοση, ΠοινΧρ 2004, σελ. 193 επ., Γ. Σκιαδαρέση, Τεκμήριο αθωότητας και ΜΜΕ, ΠοινΧρ 2022, σελ. 81 επ.

⁴ Βλ. Ι. Ραμονέ, Η έκρηξη της δημοσιογραφίας: Από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης στη μαζικότητα των μέσων ενημέρωσης, μτφ. Θ. Τσαπακίδης, εκδ. του Εικοστού Πρώτου, 2011, σελ. 22-23.

⁵ Βλ. Ηλ. Αναγνωστόπουλου, Ο συνήγορος και τα μέσα μαζικής επικοινωνίας, όπ.π. σελ. 338. Για την έκταση της καθοδηγούμενης από την αγορά κάλυψης των ιστοριών εγκλήματος από τα δίκτυα ενημέρωσης στις ΗΠΑ, η οποία, όχι σπάνια, είναι αντιστρόφως ανάλογη της συχνότητας εμφάνισης του εγκλήματος και κατασκευάζει πρότυπα τιμωρητικότητας βλ. S. Beale, The News Media's Influence on Criminal Justice Policy: How Market-Driven News Promotes Punitiveness, William and Mary L. Rev. 48, n.2/2006, σελ. 397 επ. Για την συνάρτηση της κυριαρχίας της βίας στις ταινίες με το μοντέλο της αγοράς βλ. ενδεικτικώς R. Barranco/N. Rader/A. Smith, Violence at the Box Office: Considering Ratings, Ticket Sales, and Content of Movies, Communication Research, Vol. 44 n.1/2017, σελ.1-19. Για την βία ως κίνητρο στα βιντεοπαιχνίδια βλ. A.K. Przybylski/R.M. Ryan/C. Scott Rigby, The Motivating Role of Violence in Video Games, Personality and Social Psychology Bulletin, Vol. 35, n. 2/2009, σελ.243-259.

Στο πλαίσιο αυτό προστίθενται τώρα και τα ΜΚΔ τα οποία, όπως μπορεί να διαπιστώσει κανείς παρακολουθώντας την επικαιρότητα από το κίνημα #Me too ως τις υποθέσεις «κεδικητικής πορνογραφίας» και την χαρακτηρισμό ειδικών ανθρωποκτονιών συλλήβδην ως «γυναικοκτονιών»⁶, σηματοδοτούν μία στροφή στην κουλτούρα διαχείρισης των ποινικών υποθέσεων, καλλιεργώντας ένα μοτίβο που διεκδικεί μερίδιο στην ίδια την διαδικασία απονομής της δικαιοσύνης.⁷ Τούτο διότι:

Βασικό χαρακτηριστικό των ΜΚΔ είναι, πέραν της ανεξέλεγκτης ροής των πληροφοριών, η «αναβάθμιση» του ρόλου του χρήστη: από καταναλωτής ειδήσεων γίνεται συμμετοχός δια της προ-

“ Η συνέπεια, ωστόσο, έναντι της επιστήμης και του δικηγορικού λειτουργήματος είναι προσωπική υπόθεση. ”

σωπικής τοποθέτησης επί κάθε πολιτικού ή κοινωνικού ζητήματος, από αμέτοχος παρατηρητής γίνεται πολίτης-δημοσιογράφος.⁸ Παρά το αναμφισβήτητο θετικό πρόσημο αυτής της εξέλιξης για την ελεύθερη διακίνηση πάσης φύσεως ιδεών στον δημόσιο διάλογο, ουδείς μπορεί να παραγνωρίσει τον κίνδυνο που ελλοχεύει για την απονομή της ποι-

νικής δικαιοσύνης: εκτροπή της δημοσιότητας με ασυνήθιστη ένταση προς την κατεύθυνση του τεκμηρίου ενοχής κάθε υπόπτου/κατηγορουμένου «ενισχυμένο» με και εξαιτίας της ταυτόχρονης παγίωσης ενός οιοσδήποτε αμάχητου τεκμηρίου δυσπιστίας προς τις καθ' ύλην αρμόδιες αρχές, για τις οποίες δεν μπορεί να λησθεί με βεβαιότητα ότι παραμένουν ανεπηρέαστες. Οι δε περιπτώσεις αποσπασματικών νομοθετικών επεμβάσεων στη «σκιά» των εξελίξεων μάλλον συνηγορούν υπέρ του επηρεασμού των.

Ο συνδυασμός των παραδοσιακών ΜΜΕ με την δυναμική των ΜΚΔ θέτουν στο επίκεντρο, για πολλοστή φορά, τον ρόλο του συνηγόρου. Το Facebook λ.χ. «δίνει προτεραιότητα στα περιεχόμενα που “πυροδοτούν αντιδράσεις και προκαλούν συζητήσεις”. Προμοδώντας τους διαπροσωπικούς δεσμούς και τις συναισθηματικές συγκλίσεις υποβίβασε την επαγγελματική ενημέρωση [...]».⁹ Γι' αυτό και εύκολα μπορεί να μεταβληθεί σε «αρένα» με την παρουσία μίας ήδη εξαγριωμένης πλειοψηφίας και την απουσία μίας έτσι

⁶ Όρος που κατέστη εξαιρετικά δημοφιλής στα ΜΜΕ και «έχει πυροδοτήσει» συζητήσεις για την ένταξή του στον ΓΚ εξαιτίας της δημοσιότητας των ΜΜΕ.

⁷ Βλ. L. Belyea & J. Blais, Effect of pretrial publicity via social media, mock juror sex, and rape myth acceptance on juror decisions in a mock sexual assault trial, Psychology, Crime and Law, 2021, προσβάσιμο σε: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/1068316X.2021.2018440>

⁸ M. Rose/R. Fox, Public Engagement with the Criminal Justice System in the Age of Social Media, Oñati Socio-legal Series, Vol.4, n.4/2014, σελ. 774, διαθέσιμο: <http://ssm.com/abstract=2507135>, βλ. συναφώς ανωτέρω υπ. 4 και Ι. Ραμονέ, όπ.π. σελ. 25: «[...] οι χρήστες των δικτύων δεν είναι πια μόνο αδρανείς αναγνώστες [...] Οδεύουμε προς μία κοινωνία των παραγωγών-καταναλωτών (prosumers: producer-consumer)».

⁹ Μ. Πατινό, Ο πολιτισμός του χρυσόφαρου: μικρή πραγματεία για την αγορά της προσοχής, μτφ. Α. Μουταφίδης, εκδ. Καστανιώτη, 2020, σελ. 127.

κι αλλιώς δυσεπίτευκτης (αυτο)πειθάρχησης στην δεοντολογία του δημοσίου διαλόγου, ενώ οι διαστάσεις που παίρνει η δημοσιότητα μίας υπόθεσης με τις συνεχείς αναδημοσιεύσεις δηλώσεων των εμπλεκόμενων μερών, σχολιασμών εν εξελίξει ερευνών βήμα προς βήμα κ.τ.λ. καθιστούν πολύ ρευστό το όριο μεταξύ αφενός μεν της ευπρέπειας που επιτάσσει η εγκράτεια της ενημέρωσης και υπεράσπισης των συμφερόντων του εντολέα, αφετέρου δε της απρέπιας που γεννά το κυνήγι της αυτοπροβολής στην εποχή των «κλικ» του εντυπωσιασμού.

Η συχνότητα εμφάνισης στα ΜΜΕ (το κατά πόσο, δηλαδή, αυτή υπαγορεύεται από την σπουδαιότητα των εξελίξεων ή εξαντλείται σε μία ανούσια επανάληψη προς διαδικτυακή αξιοποίηση), το περιεχόμενο των δηλώσεων, ο τρόπος διαχείρισης

της δημοσιότητας της ανάληψης μίας υπόθεσης όσο και της παραίτησης από αυτήν είναι αυτόνομα επιχειρήματα για το εάν οι επιδιώξεις ενός συνηγόρου ευρίσκονται εντός των ορίων του Κώδικα Δικηγόρων και σέβονται το νομοθετικό πλαίσιο της ποινικής διαδικασίας.

Η ενεργοποίηση της πειθαρχικής διαδικασίας δίνει την λύση της (έστω) προσωρινής κατάργησης του προβλήματος. Η συνέπεια, ωστόσο, έναντι της επιστήμης και του δικηγορικού λειτουργήματος είναι προσωπική υπόθεση. Κι αν θυσιασθεί στον βωμό του ανταγωνισμού κι ενός ναρκισσιστικού lifestyle, ουδεμία «άνωθεν» επιβαλλόμενη συμμόρφωση μπορεί να διασώσει την χαμένη τιμή της.

Ένα αναφεύμενο ζήτημα διαχρονικού δικαίου από τη ρητή απαγόρευση της συνύπαρξης των θεσμών της αναστολής εκτέλεσης μέρους της ποινής και της απόλυσης υπό όρο, μετά τον Ν. 4855/2021

Πανταζής Χ. Βруνιώτης

Δικηγόρος, Δ.Ν.,

Ειδικός Επιστήμων Νομικής Σχολής Δ.Π.Θ.

1. Με τη διάταξη του άρθρου 100 ΠΚ (Ν. 4619/2019) εισήχθη στη χώρα μας ο – πρωτοποριακός για τα ελληνικά δεδομένα– θεσμός

της αναστολής εκτέλεσης μέρους της ποινής, με τον οποίο μπορεί να διαταχθεί η εκτέλεση μέρους αυτής (από δέκα ημέρες μέχρι τρεις μήνες) με την ταυτόχρονη αναστολή του υπολοίπου μέρους της. Ο θεσμός αφορά επιβαλλόμενες ποινές φυλάκισης μέχρι τριών ετών και εφαρμόζεται, εφόσον η έκτιση μέρους της ποινής κρίνεται αναγκαία

για να αποτρέψει τον καταδικασθέντα από την τέλεση άλλων αξιολογίων πράξεων.

2. Ένα ζήτημα που προέκυψε κατά την εφαρμογή της ως άνω νεοπαγούς διάταξης, αφορούσε το εάν επιτρέπεται απόλυση υπό όρο, στην περίπτωση έκτισης του μη ανασταλέντος μέρους της ποινής κατ' άρθρο 100 ΠΚ¹. Στη νομολογία διαμορφώθηκαν τρεις τάσεις.

¹ Βλ. αναλυτικά Βруνιώτη, Τα βασικότερα ζητήματα που προέκυψαν από την εφαρμογή των διατάξεων του νέου ΠΚ περί αναστολής εκτέλεσης της ποινής και περί μετατροπής της στερητικής της ελευθερίας ποινής, καθώς και εκείνα που αναφέρονται από το Ν. 4855/2021, ΠοινΔικ 2022,22.

² ΣυμβΠλημΧίου 42/2021 (με μειοψηφία και αντίθετη εισαγγελική πρόταση), Αρμενόπουλος 2021, 1416 με σημείωμα Ναζίρη.

2.1. Σύμφωνα με την πρώτη², δεν είναι νοητή η συνύπαρξη των θεσμών της απόλυσης υπό όρο και της αναστολής εκτέλεσης μέρους της ποινής³, διότι:

- Από τη γραμματική διατύπωση της διάταξης του άρθρου 100 ΠΚ συνάγεται ότι η βούληση του νομοθέτη είναι να εκτελείται πραγματικά (και όχι πλασματικά) το εκτιόμενο μέρος της ποινής.
- Η χορήγηση της απόλυσης στην περίπτωση έκτισης μέρους ποινής βρίσκεται εκτός γραμματικής διατύπωσης της διάταξης του άρθρου 105B ΠΚ, το οποίο αναφέρεται αποκλειστικά σε επιβληθείσα ποινή.
- Διαφορετική προσέγγιση παραγνωρίζει τη ratio του νέου θεσμού και θέτει εκποδών τη δικαστική κρίση περί αναγκαιότητας έκτισης μέρους της ποινής, η οποία μπορεί να αμφισβητηθεί μόνον στο πλαίσιο άσκησης ενδίκου μέσου κατά της απόφασης.

2.2. Σύμφωνα με τη δεύτερη⁴, χωρεί απόλυση υπό όρο, αλλά το απαιτούμενο από τη διάταξη του άρθρου 105B ΠΚ ελάχιστο όριο έκτισης των 2/5 θα υπολογιστεί με σημείο αναφοράς ολόκληρη την επιβληθείσα ποινή και όχι το τμήμα αυτής που

³ Συμμεωνίδου – Καστανίδου, σε Καίφα – Γκιμπάντι/ Μπιτζιλέκη/ Συμμεωνίδου – Καστανίδου, Δίκαιο των ποινικών κυρώσεων, 2020, 526.

⁴ ΣυμβΠλημΧίου 34/2021, Αρμενόπουλος 2021, 1406, με σημείωμα Ναζίρη, ΣυμβΠλημΣερ 392/2020, Αρμενόπουλος 2021, 854 (αμφότερες με μειοψηφία και αντίθετη εισαγγελική πρόταση).

επέλεξε το Δικαστήριο να εκτιθεί. Τα βασικά επιχειρήματα της προσέγγισης αυτής είναι παρόμοια με εκείνης που δεν αποδέχεται τη συνύπαρξη των θεσμών και συνοψίζονται στο ότι αφενός δεν υπηρετείται ο σκοπός της διάταξης του άρθρου 100 ΠΚ (έκτιση μικρού χρόνου), αφετέρου παραγνωρίζεται η κρίση του Δικαστηρίου περί αναγκαιότητας έκτισης μέρους της ποινής.

2.3. Σύμφωνα με την τρίτη⁵, χωρεί απόλυση υπό όρο και το ελάχιστο όριο έκτισης θα υπολογιστεί με σημείο αναφοράς το τμήμα της ποινής που εκτίεται, διότι:

- Απαγόρευση της απόλυσης υπό όρο δεν προβλέπεται, ούτε στη διάταξη του άρθρου 100 ΠΚ, ούτε στη διάταξη του άρθρου 105B ΠΚ, ενώ σε καμία διάταξη νόμου δεν ρυθμίζονται ειδικά για την περίπτωση αυτή οι προϋποθέσεις του ελαχίστου ορίου έκτισης.
- Η αναστολή εκτέλεσης της ποινής αποκλείει κατ'αρχήν οποιαδήποτε δυνατότητα έκτισής της. Έτσι, αν συνυπολογίσουμε

το μέρος της ποινής που έχει ανασταλεί στη διαμόρφωση των 2/5, τότε θα οδηγηθούμε (εφόσον δεν ελάμβανε χώρα άρση ή ανάκληση της αναστολής) στο παράδοξο να εκτελείται (έστω εν μέρει) μία ποινή, που με βάση τη διάταξη του άρθρου 102 ΠΚ (άρση της αναστολής) θεωρείται ότι ουδέποτε επιβλήθηκε.

- Διαφορετική προσέγγιση, θα οδηγούσε στο άτοπο να εφαρμόζεται η απόλυση υπό όρο σε ποινές πρόσκαιρης και ισόβιας κάθειρξης, αλλά να

αποκλείεται σε ποινές φυλάκισης, μη υπερβαίνουσες τους τρεις μήνες.

3. Η προσέγγιση που απορρίπτει τη συνύπαρξη των θεσμών και εκείνη που δέχεται μεν τη δυνατότητα συνύπαρξής τους, πλην όμως υποστηρίζει ότι το ελάχιστο όριο έκτισης θα υπολογιστεί με σημείο αναφοράς το σύνολο της ποινής, στηρίζονται κυρίως σε κατά βάση ορθά επιχειρήματα, με δικαιοπολιτικό όμως χαρακτήρα. Αντίθετα, η προσέγγιση που δέχεται τη σύμπλευση των θεσμών⁶ και τον υπολογισμό του ελαχίστου ορίου έκτισης με σημείο αναφοράς το μέρος της ποινής που εκτίεται, βασίζεται στη γραμματική ερμηνεία

των διατάξεων. Επομένως, υπό αυτά τα νομοθετικά δεδομένα, προκρίνεται η αποδοχή της τελευταίας προσέγγισης.

4. Ήδη, η διάταξη του άρθρου 100 ΠΚ, τροποποιήθηκε με τη διάταξη του άρθρου 10 Ν. 4855/2021 και προβλέφθηκε ρητά η απαγόρευση της υπό όρο απόλυσης για το εκτιόμενο μέρος της ποινής, σε αντίθεση με το προηγούμενο καθεστώς, που δεν οριζόταν σχετική απαγόρευση. Το ζήτημα διαχρονικού δικαίου, που αναφύεται σχετίζεται με το εάν επί εκκρεμών υποθέσεων (για πράξεις που τελέστηκαν από 01.07.2019 μέχρι 11.11.2021), τυχάνει εφαρμογής η διάταξη του άρθρου 105B ΠΚ, στην περίπτωση έκτισης του μη ανασταλέντος μέρους της ποινής, με βάση τη διάταξη του άρθρου 100 ΠΚ. Τούτο, με το δεδομένο ότι παρά τη μη ρητή απαγόρευση της απόλυσης υπό όρο υπό το προηγούμενο καθεστώς, μέρος της νομολογίας, δεχόταν ότι η συνύπαρξη των θεσμών δεν είναι νοητή.

5. Η επίλυση του ζητήματος θα κριθεί στη βάση του εάν η απόλυση υπό όρο απαγορευόταν ήδη υπό το καθεστώς του Ν. 4619/2019 ή όχι. Επομένως, η παραπάνω προβληματική διατηρεί τη σημασία της. Η μέχρι πρότινος «σιωπή» του νομοθέτη υποδηλώνει την πρόθεσή του να επιτρέπεται η απόλυση υπό όρο και ενόψει της δημιουργίας όλων των ανωτέρω προβλημάτων, αποφάσισε τώρα την ρητή απαγόρευση της. Η «σιωπή» αυτή σε συνδυασμό με τα επιχειρήματα των νομολογιακών παραδοχών περί της δυνατότητας συνύπαρξης των θεσμών, οδηγούν στο συμπέρασμα ότι μέχρι τώρα η απόλυση υπό όρο επιτρεπόταν. Γι' αυτό, θα ήταν εσφαλμένη η αποδοχή μιας αντίθετης προσέγγισης, σύμφωνα με την οποία, δεν επιτρεπόταν η απόλυση υπό όρο, υπό το καθεστώς του Ν.4619/2019, διότι ήδη από τότε δεν ήταν νοητή η συνύπαρξη των θεσμών⁷ και ότι για το λόγο αυτό, προξενήθηκαν τα παραπάνω ερμηνευτικά προβλήματα στη νομολογία.

6. Συνεπώς, επί εκκρεμών υποθέσεων (για πράξεις που τελέστηκαν από 01.07.2019 μέχρι 11.11.2021) πρέπει κατ'εφαρμογή της διάταξης του άρθρου 2 ΠΚ, στην περίπτωση έκτισης μέρους ποινής με βάση τη διάταξη του άρθρου 100 ΠΚ, αφενός να εφαρμόζεται η διάταξη του άρθρου 105B ΠΚ, αφετέρου το ελάχιστο όριο έκτισης να υπολογίζεται ευεργετικά⁸ με σημείο αναφοράς το μη ανασταλέν μέρος της ποινής και όχι το σύνολο αυτής.

“ Η επίλυση του ζητήματος διαχρονικού δικαίου θα κριθεί στη βάση της ερμηνείας, περί του επιτρεπού ή μη της απόλυσης υπό όρο, ήδη υπό το καθεστώς του Ν. 4619/2019. ”

⁵ Άποψη μειοψηφίας σε ΣυμβΠλημΧίου 34/2021, ΣυμβΠλημΣερ 392/2020, ΣυμβΠλημΧίου 42/2021.

⁶ Κοσμάτος, Οι κυρώσεις στον νέο Ποινικό Κώδικα, 2020, 201-202, κατά τον οποίο, είναι δυνατή η συνύπαρξη των θεσμών, διότι διαφορετικά θίγεται η αρχή της ισότητας.

⁷ Συμεωνίδου – Καστανίδου, ο.π., 526, κατά την οποία, η συνύπαρξη των θεσμών δεν είναι νοητή.

⁸ Οι αποφάσεις που δέχτηκαν τη συνύπαρξη των θεσμών, δεν αμφισβήτησαν τον ευεργετικό υπολογισμό.

Η τυπική-αντικειμενική έννοια της συναυτουργίας σύμφωνα με τη νέα διάταξη § 45 ΠΚ. Κριτική επισκόπηση και αστοχίες

Γεώργιος Ι. Τζαγκουρλής
Δικηγόρος, LL.M., Υπ. Δ.Ν.

Η συμφωνούσε κανείς ανεπιφύλακτα με τον Kantorowicz αν συμμεριζόταν την πολύ καίρια εκτίμησή του όσον αφορά την δογματική της συμμετοχής, ότι είναι το πιο σκοτεινό και δαιδαλώδες κεφάλαιο της [ελληνικής] ποινικής επιστήμης.¹ Πιο συγκεκριμένα: η ποινικοδογματική ασυνέπεια της διδασκαλίας περί (συν-)αυτουργίας, συνεχίζεται αδιαμφισβήτητα με το νέο Ποινικό Κώδικα, όπως θα καταδειχθεί στο παρόν άρθρο. Έτσι πραγματοποιείται μία κριτική επισκόπηση του νέου άρθρου σε δύο επίπεδα:

“ η ποινικοδογματική ασυνέπεια της διδασκαλίας περί (συν-)αυτουργίας, συνεχίζεται αδιαμφισβήτητα με το νέο Ποινικό Κώδικα ”

1. Παρατίθενται σκέψεις και επιχειρήματα αναφορικά με τις ποινικοδογματικές αδυναμίες που παρουσιάζει η από το γράμμα του νόμου υποστηριζόμενη θεωρία διάκρισης (Abgrenzungstheorie) του συναυτουργού από τον βοηθό, 2. Έπειτα, μετά την αποδόμηση του (φαινομενικά) δικαιοπολιτικά ασφαλούς τυπικού-αντικειμενικού κριτηρίου και των σχε-

τικών επιχειρημάτων, που τάσσονται υπέρ του, γίνεται μια αποτίμηση των σκέψεων της Αιτιολογικής Έκθεσης. Η τελευταία δεν αφιέρωσε στην ιδιαίτερα πολύπλοκη προβληματική της συναυτουργικής τέλεσης ενός εγκλήματος κανένα ορθολογικό επιχειρήμα που να προάγει την θέση την οποία τελικά υποστηρίζει. Η αρχικά δικαιολογημένη νομοθετική επιλογή να τεθεί ως αποφασιστικό κριτήριο διάκρισης το τυπικό-αντικειμενικό προσκρούει εν τέλει σε λόγους ουσιαστικής δικαιοσύνης και στην αρχή προστασίας των εννόμων αγαθών². Τη βασιμότητα των ως άνω θέσεων θα αναδείξω με εύληπτα επιχειρήματα από τη δογματική της συναυτουργίας αλλά και εν γένει του ποινικού δικαίου.

(Συν-)αυτουργός κατά την νομική θεωρία είναι αυτός που τελεί πράξη αντικειμενικής υπόστασης του εγκλήματος, ενώ οι λοιποί συμμετοχοί εκείνοι που τελούν πράξεις βοηθητικές.³

Η προαναφερθείσα θέση είναι καταρχήν σωστή εάν δεχτεί κανείς ότι γνωρίζουμε ποια είναι η κύρια πράξη. Το να υποστηρίζει κάποιος ότι στο πλαίσιο μιας σύγχρονης εγκληματικής πολυπλοκότητας γνωρίζει επακριβώς εκ των προτέρων ποια είναι η πράξη εκτέλεσης του εγκλήματος, μάλλον πλανάται. Η Αιτιολογική Έκθεση και το γράμμα του νόμου(!) προτάσσουν την άποψη ότι η ως άνω πράξη είναι αυτή η οποία αποτελείται από τα απαραίτητα στην ειδική υπόσταση του εγκλήματος στοιχεία.⁴

Το γεγονός ότι η αντικειμενική υπόσταση του εγκλήματος δεν είναι σε θέση να αναγράφει όλους τους δυνατούς τρόπους και είδη τέλεσης ενός εγκλήματος είναι κάτι που συστηματικά και σκόπιμα παραβλέπει η ποινική θεωρία, γιατί τυχόν παραδοχή αυτού του ελαττώματος θα οδηγούσε αυτόματα στην εγκατάλειψη του κριτηρίου που υποστηρίζει καθώς και στην αναγκαστική υιοθέτηση ουσιαστικών-αντικειμενικών λύσεων.

Ο νέος ΠΚ εξακολουθεί να τηρεί το δυαδικό σύστημα συμμετοχής, κάτι που συνδέεται άρρηκτα με την σωστή αντίληψη υπέρ της στενής έννοιας του αυτουργού, παρόλη την συνολική αδυναμία του να δώσει μια σαφή απάντηση στο ποιος είναι τελικά ο (συν-)αυτουργός.⁵ Θα απαντούσε κανείς επιπόλαιο: ποιος άλλος πέραν από αυτόν που τελεί το έγκλημα. Η ως άνω βιαστική απάντηση με μια ενδελεχή έρευνα στα δογματικά άδυτα της αυτουργίας καταλήγει γρήγορα σε ασυνάρτητα συμπεράσματα και στο αδιέξοδο που το ίδιο το κριτήριο προσδιορισμού της (συν-)αυτουργίας δημιουργεί, ακόμα και αν οι θιασώτες ενός αυστηρά αντικειμενικού συστήματος δράστη (strikt objektives Tätersystem) δεν είναι έτοιμοι να παραδεχθούν. Αυτό επίσης που δεν αμφισβητείται από κανέναν είναι πως οι αδυναμίες του τυπικού-αντικειμενικού συστήματος έχουν εντοπιστεί ήδη από μεγάλα μέρη της θεωρίας.

Οι ερμηνευτικές δυσκολίες που προκαλεί το φορμαλιστικό κριτήριο πράξης αντικειμενικής υπόστασης (formales Tatbestandshandlungskriterium) είναι ακόμα πιο εμφανείς με το νέο ΠΚ και δημιουργούν μέχρι σήμερα προβλήματα ως προς τον ορθό προσδιορισμό της συναυτουργικής ευθύνης, καθώς τα εγκλήματα αποτελέσματος συνεχίζουν να υφίστανται, γεγονός που καθιστά την καταλληλότητα του ως άνω κριτηρίου αμφίβολη. Εκεί ο ακριβής καθορισμός της ποινικής ευθύνης του καθενός καθίσταται απολύτως δυσχερής, λόγω της απουσίας περιγραφής «κύριας πράξης». Πρόκειται περί ενός απαραίτητου προσδιοριστικού κριτηρίου, γι' αυτό άλλωστε σήμερα δεν έχει καμία θέση στην σύγχρονη συζήτηση περί δογματικής της συναυτουργίας. Οδηγεί σε παραλογισμούς ως προς την ορθή θέση κάποιου προσώπου στο έγκλημα, ενώ παράλληλα αποτυγχάνει πλήρως να συλλάβει

¹ Kantorowicz, MSchrKrim 7 (1910/11), σελ. 306 (υπογράμμισή δική μου).

² Αρκεί να αναλογιστεί κανείς πως συμπεριφορές ουσιαστικά ισότιμες της (συν-)αυτουργίας, λόγω του είδους και της βαρύτητάς τους, υποβιβάζονται βάσει τυπολογικών κριτηρίων σε απλές βοηθητικές πράξεις. Για ένα Ποινικό Δίκαιο που υπηρετεί την αρχή προστασίας των εννόμων αγαθών αυτό είναι απαράδεκτο, μιας και η τελευταία παραμένει έτσι τελειώς αποδυναμωμένη.

³ Μεταξύ άλλων Ανδρουλάκης, Ποινικό Δίκαιο, Τόμος II, 2004, σελ. 140-141, 166-167; Κοτσαλής, Ποινικό Δίκαιο, 2013, σελ. 730, 731 με υποσημ. 235, σελ. 734-735.

⁴ Αιτιολογική Έκθεση 2019, σελ. 15. Στην ουσία με αυτή την σκέψη αντικαθιστά την αιτιολογία με έναν απλό ισχυρισμό.

⁵ Ο λόγος για τον οποίο υφίσταται αυτή η αδυναμία είναι επειδή επικρατεί η γενικότερη σύγχυση ότι η στενή έννοια του αυτουργού ταυτίζεται με την τυπική-αντικειμενική έννοια αυτού.

την έμμεση αυτοουργία ως αυθύπαρκτη αυτοουργική μορφή τέλεσης. Η τυπική-αντικειμενική θεωρία δεν δύναται επιπλέον να δώσει μια ποινικοδογματικά ικανοποιητική λύση στο ζήτημα του αμοιβαίου καταλογισμού των συμβολών του καθενός εκ των συμμετεχόντων, ακριβώς επειδή προβάλλει την ιδιόχειρη τέλεση (Eigenhändigkeit) ως καθοριστικό κριτήριο.

Οι υποστηρικτές της αρχής *nullum-crimen* παραβλέπουν πως τα προβλήματα που δημιουργεί η αυστηρή προσκόλληση στην τυπική-αντικειμενική θεωρία, είναι σοβαρότερα από όσα νομίζουν ότι εντοπίζουν σε μια θεωρία περί αυτοουργίας προσαυτολισμένη σε ουσιαστικά-αντικειμενικά κριτήρια.

Η νέα διάταξη μας αποκαλύπτει ότι για να καταλογιστεί σε κάποιον η συναυτουργική ευθύνη, πρέπει αναγκαστικά να

“ Η νέα διάταξη του αρ. 45 ΠΚ αδυνατεί να συλλάβει τις αντικειμενικές-λογικές δομές (sachlogische Strukturen) της συναυτουργίας ”

συντρέχει το καταρχήν σωστό (μόνον αφηγησιακά!) κριτήριο της εν μέρει πραγμάτωσης στοιχείων αντικειμενικής υπόστασης. Είναι σαφές από το κείμενο της Αιτιολογικής Έκθεσης⁶ αλλά και από το – προβληματικά αναλυτικό – γράμμα του νόμου ότι το νέο άρθρ. 45 ήθελε να εγκαθιδρύσει την τυπική-αντικειμενική θεωρία στην απόλυτα αυστηρή της εκδοχή. Ουσιαστικά αυτό που επιχειρεί η νέα διάταξη είναι μέσω μιας πε-

ραιτέρω διευκρίνησης της φράσης «πραγμάτωσαν από κοινού» να εισαγάγει νομοθετικά την τυπική-αντικειμενική θεωρία και να την εξυψώσει σε κυρίαρχη (συν-)αυτοουργική θεωρία. Η συγκεκριμενοποίηση του στοιχείου της συνεκτέλεσης, η οποία σε κάθε περίπτωση θα έπρεπε να προκύπτει με τους κανόνες ερμηνείας⁷ του Ποινικού Δικαίου, και όχι νομοθετικά περιγραφικά, είναι μια ανεπίτρεπτη και άκρως προβληματική χειραγώγηση αφενός του εφαρμοστή του δικαίου, αφετέρου του δικαστή, εφόσον στην ουσία του υποδεικνύει υπό αυστηρά κανονιστικά κριτήρια – ανεξαρτήτως πραγματικών περιστατικών – ποια συμπεριφορά και μόνο οφείλει να χαρακτηριστεί ως συναυτουργική.

Το να δεχόμαστε εκ των προτέρων ότι αντικειμενικές συμβολές στην από κοινού πράξη δεν οδηγούν στην κατάφαση συναυτουργίας, επειδή δεν τις αναγράφει λεπτομερώς η

εκάστοτε ποινική διάταξη και να παραιτούμαστε από την οποιαδήποτε κρίση περί ποιότητας αυτών, ώστε στη συνέχεια να εφαρμόσουμε ανενόχλητοι την τυπική-αντικειμενική θεωρία, πρόκειται στην ουσία για άρνηση της ζωντανής πραγματικότητας.⁸ Για λόγους ουσιαστικής δικαιοσύνης (Gerechtigkeitsgründe) αλλά και από άποψη αντεγκληματικής πολιτικής η παραπάνω κρίση είναι παράλογη. Ελάχιστα πειστικό είναι επομένως το συμπέρασμα ότι η φράση «πραγμάτωσαν από κοινού» πρέπει αναγκαστικά να ερμηνεύεται ως πραγμάτωση στοιχείων της αντικειμενικής υπόστασης. Είναι μία θέση που βασίζεται σε έναν κυκλικό συλλογισμό και δεν ανταποκρίνεται στο αντικειμενικό-τελεολογικό νόημα της διάταξης. Ο αποκλεισμός οποιασδήποτε άλλης ερμηνευτικής οδού, η οποία έλαβε χώρα με αυτή την προσθήκη, εγείρει αντιρρήσεις περί συνταγματικότητας, καθώς θέλησε να εμποδίσει οποιαδήποτε άλλη εμπεριστατωμένη άποψη⁹ και δημόσια επιστημονική συζήτηση. Εάν αυτό θεωρείται τελικά κέρδος και διαφύλαξη της ασφάλειας δικαίου – όπως ισχυρίζονται οι αυστηρά αντικειμενιστές – θα απαντηθεί από την επιστημονική κοινότητα και από τη νομολογία, οι οποίες ορθά καμία αλλαγή δεν φαίνεται να εντόπισαν στην συγκεκριμενοποίηση του άρθρου.¹⁰

Η νέα διάταξη του αρ. 45 ΠΚ αδυνατεί να συλλάβει τις αντικειμενικές-λογικές δομές (sachlogische Strukturen) της συναυτουργίας καθώς και το πραγματικό εύρος της και κατ' επέκταση την τέλεση του εγκλήματος στο πλαίσιο μιας διανθρώπινης συντονισμένης κατανομής εργασίας. Συνεπώς στενεύει ανεπίτρεπτα την κατάφαση συναυτουργικής ευθύνης. Η τελευταία χαρακτηρίζεται από τις σημαντικά αυξημένες δυνατότητες συγκυριαρχίας επί της συμφωνηθείσας πράξης, κάτι που μόνο μια ουσιαστική-αντικειμενική θεωρία μπορεί να συλλάβει.

⁶ Αιτιολογική Έκθεση 2019, σελ. 15.

⁷ Αναλυτικά βλ. Χαραλαμπίκης, Επιτομή Ποινικού Δικαίου, 2016, σελ. 84-86.

⁸ Αιτιολογική Έκθεση 2019, σελ. 15: «Ορίζεται πλέον [...] ότι για να χαρακτηριστεί κάποιος συναυτουργός δεν αρκεί να έχει κοινό δόλο και να τελεί πράξεις που συμβάλλουν στην πραγμάτωση του εγκλήματος, [...]». Με αυτή τη λιτή και δογματικά ανυποστήρικτη διατύπωση πίστεψε ο ποινικός νομοθέτης ότι έλυσε συνολικά την προβληματική της συναυτουργίας.

⁹ Όλες οι ανταγωνιστικές αντιλήψεις περί συναυτουργίας, εκτός της αμιγούς υποκειμενικής θεωρίας, υπερτερούν της τυπικής-αντικειμενικής σύλληψης. Με επικρατούσα τη λειτουργική κυριαρχία επί της πράξεως (funktionelle Tatherrschaft).

¹⁰ ΑΠ 552/2020; βλ. επίσης Μπουρμάς, σε: Χαραλαμπίκης, Ποινικός Κώδικας, 2020, άρθρ. 45 αρ. 1; Κωστάρας, Ποινικό Δίκαιο, 2019, σελ. 508; Μιλωνόπουλος, Ποινικό Δίκαιο, 2020, σελ. 805; επικριτικός Σατλάνης, Εισαγωγή στο Ποινικό Δίκαιο, 2019, σελ. 372 επ.

Επιθέσεις αδεσπότην – ποινική ευθύνη (;) αιρετών

Θάνος Καρνέζης

Δικηγόρος Τρίπολης

Το τελευταίο διάστημα έχουν εκδικαστεί στα ποινικά ακροατήρια των Δικαστηρίων της χώρας υποθέσεις με κατηγορούμενους αυτοδιοικητικούς αιρετούς, συνήθως αντιδημάρχους των οικείων Δήμων, οι οποίοι έχουν την αρμοδιότητα της διαχείρισης των αδεσπότην ζώων, με αφορμή επιθέσεις και δόγματα αδεσπότην σκύλων σε κυκλοφορούντες πολίτες.

Η κατηγορία εισάγεται στο ακροατήριο από την Εισαγγελική αρχή με την άσκηση ποινικής δίωξης για το αδίκημα της πρόκλησης σωματικής βλάβης από αμέλεια (άρθρο 314 παρ. 1 ΠΚ) από υπόχρεο, εξ επαγγέλματος, σε ιδιαίτερη επιμέλεια, έχοντας ιδιαίτερη νομική υποχρέωση (άρθρο 15 ΠΚ), σε συνδυασμό με το άρθρο 9 του ν. 4039/2012, περί δεσποζομένων και αδεσπότην ζώων συντροφιάς (για όσα αδικήματα είχαν τελεστεί μέχρι τις 18-9-2021 - ημερομηνία δημοσίευσης του νέου ν. 4830/2021) και συνίσταται στο ότι ο κατηγορούμενος από αμέλειά του, την έλλειψη της προσοχής που όφειλε και μπορούσε να επιδείξει, προκάλεσε – αιτιωδώς- τη σωματική βλάβη σε τρίτον (δόγμα από αδέσποτο ζώο), αν και είχε ιδιαίτερη νομική υποχρέωση ν' αποτρέψει το αποτέλεσμα αυτό.

Το εν λόγω αδίκημα, ως τυποποιούμενο στο άρθρο 15 ΠΚ, αποτελεί «μη γνήσιο έγκλημα παράλειψης» και φέρεται να διαπράττεται με την παράλειψη της εκπλήρωσης νομικού καθήκοντος που αφορά ειδικά στην αποτροπή ορισμένου αποτελέσματος, περιλαμβανομένου στην αντικειμενική υπόσταση ενός εγκλήματος τέλεσης που είναι ταυτόχρονα και έγκλημα αποτελέσματος, όπως -εν προκειμένω- η πρόκληση σωματικής βλάβης από αμέλεια του άρθρου 314 ΠΚ. Η ratio της ρύθμισης του άρθρου 15 ΠΚ έγκειται στο ότι υπάρχουν περιπτώσεις όπου η μη αποτροπή ενός εγκληματικού αποτελέσματος πρέπει να εξομοιώνεται με την ενεργητική παραγωγή του, όταν ο υπάιτιος είχε την ιδιαίτερη νομική υποχρέωση να φροντίσει για την αποτροπή του αποτελέσματος. Το μη γνήσιο έγκλημα παράλειψης αποτελεί προσβολή ενός ιδιαιτέρως επιτακτικού πρωταρχικού κανόνα δικαίου που επιβάλλει την επίδειξη θετικής συμπεριφοράς για την αποτροπή ορισμένου εγκληματικού αποτελέσματος (ιδ. σε Γ.Α. Μαγκάκη, *Ποινικό Δίκαιο*, Παπαζήσης, Αθήνα: 1984, σελ. 156-158).

Εκ της αναγνώσεως του άρθρου 9 του ν. 4039/2012 προκύπτει ότι οι Δήμοι είναι οι αρμόδιες αρχές για τη διαχείριση, την περισυλλογή, τη στείρωση, τον εμβολιασμό, την περίθαλψη, τη σήμανση των αδεσπότην ζώων συντροφιάς και τη μέριμνα για την υιοθεσία τους. Οι ίδιες, εν πολλοίς, αρμοδιότητες καθορίζονται και με το ν. 4830/2021, με μια ουσιαστική διαφοροποίηση: υπό το προηγούμενο νομοθετικό καθεστώς τα αδέσποτα παρέμεναν –κατ' εξαίρεση και προσωρινά– στα καταφύγια των ζώων συντροφιάς που ιδρύουν οι Δήμοι (σε κάποιες εξαιρετικές περιπτώσεις, όπως ζώα ηλικίας μέχρι 5 μηνών, άρρωστα κ.λπ.)

και εν συνεχεία επανεντάσσονταν και επαναφέρονταν στο φυσικό /οικείο τους περιβάλλον, το οποίο, κατά το νόμο, είναι το αστικό. Με το άρθρο 29 του νέου νόμου, τα καταφύγια ζώων συντροφιάς μπορούν πλέον να φιλοξενούν σκύλους και γάτες, αυτή είναι και η βασική διαφορά με την προηγούμενη νομοθεσία. Προφανώς η νέα ρύθμιση κατατείνει στον περιορισμό της κυκλοφορίας τους στον αστικό ιστό, αφού το πρόβλημα της συνύπαρξης των ζώων με τον άνθρωπο, εξελίχθηκε σε μείζον κοινωνικό ζήτημα, με πλείστες όσες καταγγελίες για επιθέσεις και δόγματα σκύλων σε ανυποψίαστους πολίτες.

Υπό το πρίσμα της ανωτέρω νομοθεσίας, η επίθεση και το δόγμα αδέσποτου ζώου σε άνθρωπο, δεν μπορεί να συνδέεται αιτιωδώς με κάποια παράλειψη εκ μέρους οργάνου του οικείου Δήμου και δη λήψης των απαραίτητων μέτρων αποτροπής του ή παραβίασης, εκ μέρους του, ρητής διάταξης νόμου. Οι αρμοδιότητες των Δήμων αρχίζουν και τελειώνουν στη διαχείριση των αδεσπότην, όπως περιγράφονται στα οικεία νομοθετήματα. Ο οικείος Δήμος δεν μπορεί να εκλαμβάνεται από την εισαγγελική αρχή ως οιοσδήποτε «κάτοχος» του αδεσπότην, ούτως ώστε να ευθύνεται για τη ζημία που δύναται να προκαλέσει σε τρίτο, όπως συμβαίνει όταν πρόκειται για ιδιοκτήτη δεσποζόμενου ζώου, ο οποίος φέρει την ευθύνη για τη συμπεριφορά του και σύμφωνα με το άρθρο 924 ΑΚ, όπως, άλλωστε, είναι και το λογικό.

Περαιτέρω, δεν μπορεί να καταλογιστεί στο Δήμο ότι δεν περιορίζει τα ζώα σε χώρους διακριτούς του αστικού ιστού, για να μην συναεγάζονται με ανθρώπους και προκαλούνται τέτοια περιστατικά, αφού αφενός τα καταφύγια ζώων –υπό το προηγούμενο νομοθετικό καθεστώς- ήταν χώροι προσωρινής παραμονής τους και –υπό το νέο- δυναμικής, αφετέρου τα ζώα, από την επανένταξή τους στο «φυσικό περιβάλλον» και μετά, έχουν αυτόνομη κίνηση, δική τους θέληση και ένστικτο και μπορούν να μετακινηθούν οπουδήποτε. Στην περίπτωση που το αδέσποτο επιτεθεί και δαγκώσει κάποιο πρόσωπο, είναι εκτός του νόμου, αλλά και της λογικής, η απόδοση ποινικής ευθύνης στο διοικητικό όργανο του Δήμου που ούτε εκ του νόμου έχει την υποχρέωση ν' αποτρέψει τέτοια περιστατικά (δεν υφίσταται, δηλαδή, ιδιαίτερη νομική του υποχρέωση κατά τους ορισμούς του άρθρου 15 ΠΚ), ούτε και θα μπορούσε να το πράξει, ακόμη και εάν δίπλα σε κάθε αδέσποτο υπήρχε η δυνατότητα να τοποθετηθεί συνοδός. Μια τέτοια «απαίτηση» από το όργανο της Διοίκησης, θα παραβίαζε ευθέως το νομικό αξίωμα *impossibilium nulla obligatio est, ουδείς υποχρεούται στα αδύνατα*. Με άλλα λόγια, στην προκειμένη περίπτωση η αδυναμία απάντησης στο ερώτημα «τι θα μπορούσε να πράξει και δεν έπραξε» ο αιρετός για την αποτροπή του αποτελέσματος, αυτόματα αίρει την όποια υποψία για ποινική του ευθύνη.

Εξ όλων των ανωτέρω καθίσταται σαφές ότι στις περιπτώσεις επιθέσεων και πρόκλησης βλάβης από αδέσποτα, τα πραγματικά περιστατικά, αληθή υποτιθέμενα, δεν πληρούν τους όρους της αντικειμενικής υπόστασης του άρθρου 314 ΠΚ, σε συνδυασμό με το άρθρο 15 ΠΚ και κατά συνέπεια οι δικογραφίες που σχηματίζονται κατόπιν καταγγελιών των παθόντων θα πρέπει να τίθενται στο αρχείο, ως ποινικά μη αξιολογήσιμες. ●

Η ΠΟΙΝΙΚΗ ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ ΤΟΥ ΕΔΔΑ 2022¹

Μία επιγραμματική παρουσίαση των σημαντικότερων αποφάσεων Ιανουαρίου - Μαρτίου 2022

Επιμέλεια: Βασίλης Χειρδάρης

Η νομολογία του ΕΔΔΑ τα τελευταία χρόνια έχει επηρεάσει σημαντικά και καθοριστικά τις εθνικές νομολογίες και έχει οδηγήσει σε νομοθετικές αλλαγές τις ευρωπαϊκές χώρες του Συμβουλίου της Ευρώπης, ώστε να εναρμονιστούν με την ΕΣΔΑ αλλά και με τη νομολογία του Στρασβούργου.

Η χώρα μας και κυρίως τα δικαστήρια καθυστέρησαν αρχικά στην ευθυγράμμισή τους με αυτήν, με αποτέλεσμα να έχομε σωρεία καταδικαστικών αποφάσεων και να επιδικάζονται μη ευκαταφρόνητες αποζημιώσεις.

Στο παρόν τεύχος θα παρουσιαστεί η πρόσφατη νομολογία του πρώτου τριμήνου του 2022 του Δικαστηρίου του Στρασβούργου που αφορά ποινικού χαρακτήρα υποθέσεις.

ΑΡΘΡΟ 2

1) Α και Β κατά Γεωργίας της 10.02.2022 (αρ. προσφ. 73975/16)

Συγκάλυψη αστυνομικού που ασκούσε ενδοοικογενειακή βία. Αδυναμία των αρχών να προστατέψουν τις γυναίκες θύματα.

Αστυνομικός ασκούσε συστηματικά βία σε βάρος της συντρόφου του και τελικά τη δολοφόνησε. Το ΕΔΔΑ διαπίστωσε ότι παρ' ότι οι αρχές ενημερώθηκαν για ενδοοικογενειακή βία, όχι μόνο δεν προστάτεψαν το θύμα, αλλά συνέβαλαν στην ατιμωρησία του, επιτρέποντας στον θύτη να συμμετάσχει στην ανάκριση του θύματος και τον προήγαγαν! Παραβίαση του δικαιώματος στη ζωή στο ουσιαστικό και διαδικαστικό σκέλος. Επιδίκαση 35.000 ευρώ για ψυχική οδύνη.

2) Υ κ.α. κατά Βουλγαρίας της 22.03.2022 (αρ. προσφ. 9077/18)

Αδυναμία των βουλγαρικών αρχών να αποτρέψουν πυροβολισμό γυναίκας από τον σύζυγό της.

Το ΕΔΔΑ διαπίστωσε παραβίαση του διαδικαστικού σκέλους του δικαιώματος στη ζωή επειδή οι αρχές δεν ερεύνησαν τις καταγγελίες της προσφεύγουσας και επιδίκασε 24.000 ευρώ για ηθική βλάβη.

ΑΡΘΡΟ 5

1) Istomina κατά Ουκρανίας της 13.01.2022 (αρ. προσφ. 23312/15)

Εγγύηση 495.000 ευρώ για φοροδιαφυγή και πλαστογραφία.

Το ΕΔΔΑ έκρινε υπερβολικά δυσανάλογο το ποσό της εγγύησης χωρίς να συνοδευθεί από επαρκή αιτιολογία. Παραβίαση του άρθρου 5 § 3 της ΕΣΔΑ.

2) Συ κατά Ιταλίας της 24.01.2022 (αρ. προσφ. 11791/20)

Πάσχων από διπολική διαταραχή κρατήθηκε σε κοινές φυλακές δύο χρόνια σε κακές συνθήκες αντί για ψυχιατρείο. Το ΕΔΔΑ διαπίστωσε παραβίαση των άρθρων 5 § 1 και 5 § 5 (δικαίωμα προσωπικής ελευθερίας και αποζημίωσης), του 3 (εξουτελιστική μεταχείριση), του 6 § 1 (δίκαιη δίκη) και επιδίκασε 46.400 ευρώ για ηθική βλάβη και έξοδα.

3) Komissarogon κατά Τσεχικής Δημοκρατίας της 03.02.2022 (αριθ.προσφ. 20611/17)

Κράτηση διάρκειας 18 μηνών εκζητούμενου κατηγορούμενου μέχρι την έκδοσή του.

Το ΕΔΔΑ έκρινε ως υπερβολική τη διάρκεια κράτησης και ότι το κράτος έχει υποχρέωση σε ιδιαίτερη επιμέλεια και ταχεία διεκπεραίωση. Παραβίαση άρθρου 5 § 1 (στ) και επιδίκασε ποσό 7.500 ευρώ για ηθική βλάβη.

ΑΡΘΡΟ 6

1) Tonkon κατά Βελγίου της 08.03.2022 (αρ. προσφ. 41115/14)

Καταδίκη με βάση τις καταθέσεις στην προδικασία του προσφεύγοντος και των συγκατηγορουμένων του χωρίς πρόσβαση σε δικηγόρο. Παραβίαση δικαιώματος πρόσβασης σε νομική συνδρομή και δίκαιου χαρακτήρα διαδικασιών.

Το ΕΔΔΑ έκρινε ότι η ποινική διαδικασία ήταν άδικη στο σύνολό της. Τόνισε το γεγονός ότι το εθνικό δικαστήριο δεν είχε λάβει υπόψη τις ενστάσεις του προσφεύγοντος σχετικά με τον αντίκτυπο της απουσίας συνηγόρου και ιδίως για την ποιότητα των αποδεικτικών στοιχείων, στα οποία βασίστηκε η καταδίκη του προσφεύγοντος σε πολύ μεγάλο βαθμό. Το Στρασβούργο διαπίστωσε παραβίαση του άρθρου 6 §§ 1 και 3 (γ) της ΕΣΔΑ.

⁶ Τις αποφάσεις αυτές μπορείτε να τις αναζητήσετε σε αναλυτική περιληπτική μορφή (και στα ελληνικά) σε www.echr.caselaw.com καθώς και ολόκληρες στον ιστότοπο του ΕΔΔΑ.

2) Bjarki H. Diego κατά Ισλανδίας της 15.03.22 (αρ. προσφ. 30965/17)

Μη ενημέρωση επί των κατηγοριών και για δυνατότητα παροχής νομικής βοήθειας στον προσφεύγοντα, που εξετάστηκε ως μάρτυρας, ενώ ήταν ύποπτος και υπό έρευνα. Παραβίαση δίκαιης δίκης.

3) Drača κατά Κροατίας της 20.01.2022 (αρ. προσφ. 55724/19)

Ποινή 6 μηνών με αναστολή για το αδίκημα της απειλής σε βάρος Περιφερειάρχη. Το ΕΔΔΑ έκρινε δυσανάλογη την ποινή γιατί δεν λήφθηκε υπόψιν από τα εθνικά δικαστήρια η επιθυμία του μηνυτή για μη τιμωρία του κατηγορουμένου.

Το ΕΔΔΑ διαπίστωσε παραβίαση του άρθρου 6 §§ 1 και 3 (γ) της ΕΣΔΑ και επιδίκασε 1.500 ευρώ για ηθική βλάβη.

4) Atristain Gorosabel κατά Ισπανίας της 18.01.2022 (αρ. προσφ. 15508/15)

Χρήση στη δίκη της αρχικής ομολογίας του προσφεύγοντος ως υπόπτου για τρομοκρατία που κρατήθηκε σε πλήρη απομόνωση και δεν είχε δυνατότητα επικοινωνίας και πρόσβασης σε δικηγόρο της επιλογής του, ούτε του χορηγήθηκε νομική συνδρομή.

Το ΕΔΔΑ διαπίστωσε παραβίαση της δίκαιης δίκης (άρθρο 6 § 1) και δικαιώματος νομικής συνδρομής (άρθρο 6 § 3γ) και επιδίκασε 20.000 ευρώ για ηθική βλάβη και έξοδα.

5) Al Alo κατά Σλοβακίας της 10.02.2022 (αρ. προσφ. 32084/19)

Κατηγορούμενος για λαθρεμπόριο μεταναστών δεν είχε δυνατότητα εξέτασης βασικών μαρτύρων στη δίκη. Παραβίαση δικαιώματος εξέτασης μαρτύρων.

Η απέλαση των μεταναστών από τη χώρα οδήγησε σε ανάγνωση της προανακριτικής τους κατάθεσης, χωρίς να αιτιολογηθεί γιατί δεν κλήθηκαν να καταθέσουν στη δίκη καθώς οι αρχές είχαν τις διευθύνσεις κατοικίας τους.

Κατά το ΕΔΔΑ ο προσφεύγων στερήθηκε της δυνατότητας εξέτασης μαρτύρων των οποίων οι καταθέσεις είχαν σημαντική βαρύτητα στην καταδίκη του, χωρίς επαρκή αιτιολόγηση ή αντισταθμιστικούς παράγοντες και διαπιστώθηκε παραβίαση του άρθρου 6 §§ 1 και 3 στοιχ. δ' επιδικάζοντας 5.200 ευρώ για ηθική βλάβη.

6) Faysal Pamuk κατά Τουρκίας της 18.01.2022 (αρ. προσφ. 430/13)

Καταδίκη σε ισόβια κάθειρξη χωρίς εξέταση βασικών μαρτύρων. Παραβίαση δίκαιης δίκης.

Η καταδίκη είχε συνολικά εξαρτηθεί από γραπτές καταθέσεις απόντων μαρτύρων. Τα εγκώρια δικαστήρια δεν επέδειξαν την δέουσα επιμέλεια για να εμφανιστούν στο ακροατήριο. Διαπιστώθηκε ότι η καταδίκη χωρίς έλεγχο αξιοπιστίας των αποδεικτικών στοιχείων είχε επηρεάσει το δίκαιο χαρακτήρα της δίκης και παραβιάστηκε το άρθρο 6§1.

ΑΡΘΡΟ 8

1) Ekimdzhiev κ.α. κατά Βουλγαρίας της 11.01.2022 (αρ. προσφ. 70078/12)

Μυστική παρακολούθηση επικοινωνιών και πρόσβαση σε προσωπικά δεδομένα χωρίς νομικές διασφαλίσεις.

Το ΕΔΔΑ έκρινε ότι η σχετική νομοθεσία δεν πληρούσε τις απαιτήσεις της ΕΣΔΑ, ότι δεν μπόρεσε να περιορίσει την παρακολούθηση μόνο σε ό,τι ήταν απαραίτητο και διαπίστωσε παραβίαση της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής (άρθρο 8 ΕΣΔΑ).

2) Nuh Uzun κ.α. κατά Τουρκίας της 29.03.2022 (αρ. προσφ. 49341/18 και 13 άλλες προσφυγές)

Παρακολούθηση και σάρωση αλληλογραφίας κρατουμένων.

Το ΕΔΔΑ διαπίστωσε παραβίαση σεβασμού της ιδιωτικής ζωής και της αλληλογραφίας (άρθρο 8).

3) Sabani κατά Βελγίου της 08.03.2022 (αρ. προσφ. 53069/15)

Είσοδος της αστυνομίας σε οικία για απέλαση αλλοδαπού, χωρίς νομική βάση και χωρίς συναίνεση.

Καταδίκη για παραβίαση σεβασμού της κατοικίας (άρθρο 8 ΕΣΔΑ).

ΑΡΘΡΟ 10

1) Karuyev κατά Ρωσίας της 18.01.2022 (αρ. προσφ. 4161/13)

Καταδίκη για φτύσιμο διαδηλωτή σε πορτραίτο του Προέδρου Πούτιν.

Το ΕΔΔΑ έκρινε ότι η παραπάνω πράξη ήταν έκφραση πολιτικής άποψης και διαπίστωσε παραβίαση της ελευθερίας της έκφρασης, επιδικάζοντας 10.000 ευρώ για ηθική βλάβη.

2) Greitas Rangel κατά Πορτογαλίας της 11.01.2022 (αρ. προσφ. 78873/13)

Αδικαιολόγητη και δυσανάλογη καταδίκη και κυρώσεις δημοσιογράφου για δηλώσεις του που αφορούσαν Ενώσεις Δικαστών και Εισαγγελιών σε δημόσια συνεδρίαση Κοινοβουλευτικής Επιτροπής.

Ο προσφεύγων, γνωστός δημοσιογράφος, καταδικάστηκε σε πρόστιμο 6.000 ευρώ και να καταβάλει 25.000 ευρώ για ηθική βλάβη σε κάθε μία από τις Ενώσεις Δικαστών και Εισαγγελιών, γιατί ισχυρίστηκε ότι οι ενώσεις είχαν μοιραστεί εμπιστευτικές πληροφορίες με δημοσιογράφους για να προωθήσουν τους πολιτικούς τους στόχους. Κατά το ΕΔΔΑ αυτά τα ζητήματα ήταν θέματα δημοσίου ενδιαφέροντος και η συζήτησή τους στο Κοινοβούλιο αποτελούσε μέρος πολιτικής συζήτησης, ενός πεδίου το οποίο διαθέτει υψηλό επίπεδο προστασίας της ελευθερίας της έκφρασης.

Το ΕΔΔΑ έκρινε ότι παραβιάστηκε η ελευθερία της έκφρασης (άρθρο 10) και επιδίκασε ποσό 31.500 ευρώ ως αποζημίωση.

ΠΡΩΤΟ ΠΡΟΣΘΕΤΟ ΠΡΩΤΟΚΟΛΛΟ

1) FU QUAN, s.r.o. κατά Τσεχικής Δημοκρατίας της 17.03.2022 (αριθ. προσφ. 24827/14)

Η διατήρηση δέσμευσης εμπορευμάτων για 1,5 έτος μετά την αθωωτική απόφαση παραβίασε το δικαίωμα σεβασμού της περιουσίας.

Το ΕΔΔΑ διαπίστωσε ότι κατασχέθηκαν τα εμπορεύματα της προσφεύγουσας εταιρείας και στη συνέχεια ήρθη η κατάσχεση για να αποφευχθεί ο κίνδυνος καταστροφής τους. Τελικά ο διευθύνων σύμβουλος της εταιρείας αθώωθηκε. Οι αρχές όμως δεν έλαβαν τα απαραίτητα μέτρα για άρση της κατάσχεσης που διατηρήθηκε για 1,5 χρόνο μετά την αθώωση. Το ΕΔΔΑ διαπίστωσε παραβίαση του δικαιώματος σεβασμού της περιουσίας και επιδίκασε αποζημίωση 482.000 ευρώ.

2) Shorazona κατά Μάλτας της 03.03.2022 (αρ. 51853/19)

Δέσμευση περιουσιακών στοιχείων κατόπιν αιτημάτων αλλοδαπών αρχών. Δυσανάλογη παρέμβαση και παραβίαση σεβασμού της περιουσίας.

Το ΕΔΔΑ έκρινε ότι η δέσμευση αποτελούσε παρέμβαση στα δικαιώματα περιουσίας και διαπίστωσε ότι υπήρχαν αποδεικτικά στοιχεία που αποδείκνυαν ότι η διαδικασία που διεξήχθη στο Καζακιστάν είχε πολιτικό κίνητρο και η κατηγορουμένη είχε στερηθεί διαδικαστικών εγγυήσεων.

Το ΕΔΔΑ διαπίστωσε παραβίαση του άρθρου 1 του Πρώτου Πρόσθετου Πρωτοκόλλου της Σύμβασης (σεβασμός περιουσίας) και επιδίκασε 2.000 ευρώ.

3) Sebeleva κ.α. κατά Ρωσίας της 01.03.2022 (αρ. προσφ. 42416/18)

Κατάσχεση μετοχών ανώνυμης εταιρείας για αδικήματα που διέπραξε ο διευθύνων σύμβουλος χωρίς επαρκή αιτιολογία.

Το ΕΔΔΑ έκρινε ότι οι προσφεύγοντες δεν είχαν κατηγορηθεί για κανένα αδίκημα ούτε είχαν σχέση με το διευθύνοντα σύμβουλο. Έτσι η κατάσχεση ήταν περιττό μέτρο και δεν πληρούσε την αρχή της αναλογικότητας. Διαπίστωσε παραβίαση του δικαιώματος στην περιουσία. ●

novacriminalia

Περιοδική Έκδοση της Ένωσης Ελλήνων Ποινικολόγων

Διεύθυνση: Η. Αναγνωστόπουλος

Συντακτική Επιτροπή: Ι. Αναστασοπούλου, Ν. Βιτώρος, Π. Κουρελέας, Π. Πανταζής, Β. Πετρόπουλος

Καλλιτεχνική επιμέλεια, σελιδοποίηση: Ίνα Μελέγκογλου

© Ένωση Ελλήνων Ποινικολόγων

Εμμανουήλ Μπενάκη 24, 106 78 Αθήνα

T.: 210 3820125, 6944506619

F.: 210 3820112

E-mail: hcba@otenet.gr

<http://www.hcba.gr>